

Pere Pau Capó Cantallops: el darrer batle republicà d'Inca

Jaume Reus Capó¹, Simó Reus Mestre²

1) Net de Pere Pau Capó. reuscapo.jaume@gmail.com

2) Renet de Pere Pau Capó. Llicenciat en dret. aprileyes97@hotmail.com

doi: 10.3306/JELINCA.22.261

Paraules clau: batle, II República, repressió, memòria històrica.

Resum. *Pere Pau Capó Cantallops va ser el darrer batle que tengué la ciutat d'Inca en l'etapa de la II República. Per això mateix va ser víctima, com moltes altres persones, de la repressió institucionalitzada en què esdevingué bona part de la vida política, social, econòmica i cultural a partir del cop d'estat de juliol de 1936. La seva figura política i humanista és prou interessant perquè revisem la seva vida. Totes les paraules que anirem embastant seran en la seva memòria.*

Keywords: mayor, II Republic, repression, historical memory.

Abstract. *Pere Pau Capó Cantallops was the last mayor of the city of Inca during the Second Republic. That is why he was a victim, like many others, of the institutionalized repression in which he became much of the political, social, economic and cultural life from the coup of July 1936. His political and humanist figure is interesting enough for us to review his life. All the words we will be embracing will be in his memory.*

1. INTRODUCCIÓ

A punt de sorgir la Llei de memòria democràtica de les Corts Generals, aquest nou text legislatiu pretén ser més ambiciós amb la reparació històrica cap als defensors dels valors democràtics, des del cop d'estat del 1936 fins a la restauració democràtica, que la seva antecessora, la Llei de memòria històrica (Llei 52/2007, de 26 de desembre, per la qual es reconeixen i amplien drets i s'estableixen mesures en favor dels qui van patir persecució o violència durant la Guerra Civil i la dictadura).

Així, doncs, en el referit context, ens disposam a fer el nostre particular homenatge cap a un de tants d'aquests protagonistes involuntaris que es van veure sorpresos per uns esdeveniments polítics, militars, socials i econòmics que avui dia encara ens fan gratar entre terra resseca, recercar entre atestats inversemblants i reviure emocions contingudes...

La figura que volem recuperar per a la memòria de tot un poble és la del darrer batle de la II República, Pere Pau Capó Cantallops, qui es va veure en

la tessitura en què no es voldria veure's compromès cap representant de la voluntat democràtica d'un poble, d'haver de claudicar de la vara municipal i el que significa tot plegat, per mor de la imposició de les armes.

En definitiva, l'objectiu d'aquesta comunicació és donar a conèixer la figura del darrer batle republicà de la ciutat d'Inca: Pere Pau Capó Cantallops. Pere Pau (Pericó, per als més propers) va ser el meu padrí per part de mare. Exposarem les dades biogràfiques més ressenyables que ara com ara se'n coneixen. Ens endinsarem en la seva particular trajectòria política. Ens aturarem a la repressió que sofrí per part de les autoritats franquistes i en les seves conseqüències. Per finalitzar, recollirem els actes i reconeixements de la seva figura sota l'epígraf de la memòria històrica.

Fig. 1. Miquel Capó Buades (Búger, 1860 – Sud-amèrica, 19__ , data desconeguda).

2. BIOGRAFIA

Pere Pau Capó Cantallops va néixer a Palma l'any 1888. El govern de l'Estat estava presidit pel lliberal Práxedes Mateo Sagasta i el cap de l'Estat estava ocupat per Maria Cristina d'Habsburg-Lorena. Aquest període es coneix com la regència de Maria Cristina, mare d'Alfons XIII de Borbó, qui encara era menor d'edat en aquells dies.

Els seus pares van ser Miquel Capó Buades, de Can Pèsol, de Búger, i la seva mare, Antonina Cantallops Massip, d'Inca. El pare molt probablement fes de servent, i la mare feia de minyona o de dona de fer feines per a uns senyors de Palma, els quals, entre altres terrenys, també eren els propietaris de la finca Son Quint¹ de Palma, per aquest motiu Pere Pau nasqué a Ciutat. Fou batejat a la parròquia de Santa Eulàlia, ja que la família vivia al centre de Palma.

Pere Pau va ser el primer fill del matrimoni, si bé rere ell va néixer un altre nin, Joan.

El pare de Pere Pau, Miquel Capó Buades, emigrà cap a Sud-amèrica. Cap al 1889 marxaren els primers batallons de mallorquins d'una cruenta emigració arrossegada per una gran crisi agrària que va fer que:

l'aparell productiu illenc fos incapaç d'absorbir la creixent pressió

¹ Finca on passa part del camí Vell de Puigpunyent, un antic camí reial amb més de set-cents anys d'història i que transcorre per l'interior de la serra de na Burguesa.

demogràfica, de manera que l'únic remei per a molts dels nostres avantpassats va ser l'emigració. Avui les cròniques periodístiques parlen d'un excés de població. Les cròniques de 1889 donen notícia de deu mil mallorquins que marxaren a fer les Amèriques, el quatre per cent de la població insular.²

Miquel Capó marxà uns pocs anys més tard.

Per agreujar la situació, tant Miquel com la seva dona Antonina no sabien llegir ni escriure, per la qual cosa s'havien de fer servir de la figura de tercers més lletrats que escrivien i comunicaven oralment les missives respectives. En una d'aquelles comunicacions, Miquel pregà a la seva dona que embarcàs cap a les Amèriques, per, d'aquesta manera, reunir de bell nou a tota la família i iniciar una nova vida tots plegats lluny de l'illa que els havia vist néixer. Si més no, Antonina va decidir, tot i el dolor i l'angoixa de l'enyorança infinita, romandre amb els seus dos fills a Mallorca.

El temps anà passant. La ventura o desventura del mallorquí Miquel Capó Buades, de Can Pèsol, nascut a Búger l'any 1860, que agafà un vaixell insalubre, un modest equipatge i l'esperança ajupida a la gola, s'endinsà dins l'oceà Atlàntic per no tornar mai més. Les notícies de Miquel es van anar espaiant fins a deixar-se de rebre'n noves, i la boira va envair indefectiblement tots els records que d'ell tenien els seus familiars mallorquins.

Poc després que Miquel emigràs, Antonina, originària d'Inca, amb els seus dos infants s'establí a Inca. El temps corria com un nin darrere un cercol. Pere Pau anà creixent fins a ser un mosset i s'inicià en les arts de l'ofici de sabater. A Inca, si algun ofici era majoritari, aquest era el de fabricar calçat.

Pere Pau va conèixer Martina Socias Pons, originària de sa Pobla, nascuda l'any 1886 i amb qui s'acabaria casant de ben jove. Martina havia quedat òrfena de pare i de mare a la primerenca edat de set anys. Tenia una germana

Fig. 2. Pere Pau Capó Cantallops (Palma, 1888 – Inca, 1954).

² Buades. 2002. L'allau emigratòria de mallorquins a l'Argentina i Xile. Conselleria de Presidència. Govern de les Illes Balears; 10 pp.

i un germà. Era també de família molt humil. No havia anat mai a escola, i no sabia llegir ni escriure. De ben petita ja començà a fer feina a marjal de sol a sol.

Del matrimoni de Pere i Martina nasqueren sis fills. Van batejar els seus descendents amb els següents noms, per ordre de naixement: Miquel, Antònia, Isabel, Martina, Pere i Josep.

La feina de Pere Pau va ser la de sabater, de fet, de malnom li deien "de cas Sabater Nou"; es dedicava a fer sabates a mida, un ofici que avui dia pràcticament ha desaparegut, endemés de ser conserge o porter de la Creu Roja d'Inca (Pes des Bessó), que estava situada on ara roman el Casal de Cultura, on també vivia amb la seva dona Martina i la seva prole. En aquest indret van néixer dues de les seves filles.

Finalment, Pere Pau Capó Cantallops morí l'any 1954, a l'edat de seixanta-cinc anys, a la ciutat on jugava de nin i de la qual fou el darrer batle republicà. És veritablement un fet insòlit que des d'una posició humil i de classe treballadora representàs a tots els inquers i les inqueres a les darreries de la Segona República.

Fig. 3. Martina Socias Pons (sa Pobla, 1886 – Inca, 1964).

3. POLÍTICA

En la dècada dels anys vint, Pere Pau era un obrer més dels milers que es feien malbé les mans i la salut per aconseguir un sou minso per poder subsistir. Majoritàriament duia a terme tasques de manufacturació de sabates a tallers que de mica en mica s'anaven mecanitzant.

Pere Pau, si bé no era un il·lustrat que hagués trepitjat la Sorbona, no era cap analfabet, es defensava prou bé amb les lletres i la gramàtica, i en especial en l'oratòria.

El més destacable són les seves inquietuds sindicalistes i de compromís amb els col·lectius obrers per aconseguir millores per als més desfavorits. Per això, va participar activament en La Justícia,³ una associació d'obrers sabaters de

3 Garcia Munar, P. *et al.*, 211. Els Invisibles – Diccionari de militants, organitzacions, sindicats llibertaris de Balears i Pitiüses. Volum I: Mallorca (1869-1952). Edicions el Moixet Demagog; 32 pp. Societat d'obrers sabaters

la ciutat d'Inca, fundada el 8 d'octubre de 1898, de caràcter predominantment sindicalista en pro del col·lectiu de sabaters de la ciutat. A l'associació La Justícia ocupà els càrrecs de vicesecretari (1914), de president (1915) i de secretari (1930).⁴ Des d'aquí passà a participar activament en la política, com una conseqüència inevitable del seu compromís amb l'humanisme i l'activisme social.

Va ser ell qui el 18 de març de 1930 sol·licità davant del Govern Civil de Balears la legalització del partit *Unió Republicana Federal* (URF) d'Inca. Rebut el vistiplau, el 29 de maig de 1930, el partit es constituí oficialment. El 18 de gener de 1934 se'n renovaren els òrgans, i Capó entrà a formar part del comitè.

Aleshores, és molt probable que Pere Pau estigués afiliat a *Acció Republicana de Mallorca*,⁵ en tot

Fig. 4. Pere Pau Capó Cantallops.

de la ciutat d'Inca, fundada el 8 d'octubre de 1898, tot i que algunes vegades s'ha dit que fou creada l'octubre de 1902. Cap a 1901 comptava amb uns 125 afiliats i entre 1903 i 1904, després d'una reorganització, en tenia entre 40 i 50. Sembla que hi hagué una forta crisi a la societat que perdurà fins al 1911. A partir d'aquesta data el seu funcionament va ser ininterromput fins al 1925. I tot i que la influència anarquista venia d'enrere, va estar adscrita a la CNT i les organitzacions anarcosindicalistes de Mallorca i Balears entre 1914 i 1924, quan la CNT va ser il·legalitzada amb la implantació de la Dictadura de Primo de Rivera. Els sabaters de La Justícia varen tenir un paper molt destacat durant l'època de les crisis de subsistències (1917-1919). La manca i l'encariment dels productes de primera necessitat van provocar greus motins, i les classes populars sortiren al carrer a assaltar les botigues. Aquests conflictes que visqué Inca sobretot el 1919 foren guiats per la societat de sabaters La Justícia i la societat de picapedrers El Progreso. Així mateix, aquells anys dugueren a terme contínues vagues i nombrosos mítings per obtenir un augment salarial. Durant els primers mesos de l'any s'havien solidaritzat amb els companys catalans per la vaga de La Canadenca. I l'abril de 1919 hi va haver un conflicte contra l'Església que acabà amb la detenció de nombrosos afiliats de *La Justícia*. El batle d'Inca va clausurar les societats obreres de la ciutat i alguns militants anarquistes varen anar a la presó. Per altra banda, la societat protestava fent una vaga general davant la marxa d'un regiment d'Inca a Barcelona per reprimir els obrers barcelonins el mes de novembre de 1919. Una altra de les preocupacions de la societat fou l'educació dels obrers: el març de 1920 cercaren un mestre per ajudar a pal·liar l'analfabetisme existent entre els obrers d'aquesta societat. L'agost d'aquell 1920 els sabaters de la localitat d'Inca, de la mà de La Justícia, varen iniciar protestes i una vaga per la baixada de sous. La vaga encara continuava el setembre de 1920, i varen rebre el suport econòmic de La Iguadad de Palma, La Recompensa del Obrero d'Alaró, La Lucha, Sindicat d'Oficis Varis d'Inca i de diversos inquers residents a Marsella. El març de 1823 va organitzar un míting en una campanya pro amnistia per l'absolució d'Acher, presidit per Andreu París. En aquest varen participar Bestard, Llinàs i Donjó. El 1924 comptaven amb 192 afiliats i, segons el BOE de 1924, amb 102 afiliats. Per ordre del govern, el 1925 es va tancar la societat per motius polítics. Va tornar a la legalitat l'any 1930 i perdurà fins al 936. Durant aquest període de la Segona República, La Justícia no va romandre adscrita a la CNT, i tan sols el 1936 va adscriure's a la UGT. El 1932 en fou secretari l'anarquista Gabriel Buades. I el març d'aquell mateix any van canviar el domicili social, anaren al c/ d'en Palmer, núm. 46. El 1935 Gabriel Buades va fundar i presidir un ateneu conegut com l'ateneu popular de La Justícia. Aquest comptà amb una biblioteca, un cor, un grup de teatre que es deia La Estrella, i s'organitzaven balls, excursions, etc. <https://www.fideus.com/sindicals%20-%20la%20justicia.htm>.

4 Armengol. 2005. La repressió a Inca: la república i la Guerra Civil. Perifèrics, Palma; 180 pp.

5 Viquipèdia. Acció Republicana de Mallorca. Data de consulta: 8 de novembre de 2021. Acció Republicana de Mallorca (ARM) va ser un partit polític republicà i mallorquinista creat el 1932 a Mallorca com a escissió del Partit Republicà Federal de Mallorca. Es trobava vinculat a l'Acció Republicana, i el 1934 es fusionà amb el

cas, participà des de la seva creació a la Unió Republicana Federal d'Inca. A més a més, prengué part activament en *Esquerra Republicana Balear*,⁶ partit d'ideologia republicana, progressista i mallorquinista, que en l'àmbit estatal l'encapçalava Manuel Azaña —primer i posteriorment novè president del Govern (1931-1933 i 1936) de la Segona República i, finalment, el segon i darrer president de la Segona República Espanyola (1936-1939). Així, el febrer de 1936⁷ esdevingué un dels membres fundadors d'Esquerra Republicana Balear d'Inca.

Pere Pau Capó es presentà a les eleccions municipals d'Inca del 12 d'abril de 1931, que precipitaren el naixement de la Segona República. Aquestes eleccions, les havia convocades el president del govern, l'almirall Juan Bautista Aznar, que estava al capdavant d'un govern de concentració monàrquica sota l'autoritat del rei Alfons XIII.

A Inca es presentaren els següents partits: Partit Conservador, Partit Lliberal, Conjunció Regionalista, Partit Reformista i Front Únic Antimonàrquic.⁸

Del resultat d'aquestes eleccions, en sortí guanyador el Partit Conservador (de caràcter monàrquic). Pere Pau, que es presentà dins la coalició republicana (Front Únic Antimonàrquic, representat per la Unió Republicana Federal), va obtenir al voltant de dos-cents vots (la llista electoral era oberta). Ara bé, a causa del canvi de règim i la fugida del rei Alfons XIII,⁹ en proclamar-se la Segona República el 14 d'abril de 1931, a Inca es formà una comissió gestora¹⁰

Partit Republicà Radical Socialista i altres grups. La seva aparició respon al trencament entre Manuel Azaña i Alejandro Lerroux, que donà lloc a diverses formacions, tant per l'esquerra com per la dreta de l'espectre polític. Entre els seus fundadors es trobaven Emili Darder, Pere Oliver i Domenge, i Bernat Jofre, entre d'altres. Els seus membres havien participat en la redacció de l'Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia, i el 1933 tenien el control de 43 ajuntaments. Va controlar l'Ajuntament de Palma amb altres formacions d'esquerra, i exercí la batllia en la persona de Jofre (1932-1933) i Darder (1933-1934). A les eleccions a Corts de 1933 es presentaren en una candidatura republicanosocialista amb el PSOE i el Partit Radical Socialista Independent. Els candidats d'ARM eren Francesc Carreras Reura i Maria Mayol Colom, i només fou elegit Carreras. El gener del 1934 aparegué el seu òrgan República. El 1934 va desaparèixer perquè passà a ser cofundadora d'Esquerra Republicana Balear. Disponible a web: https://ca.wikipedia.org/wiki/AccioC3%B3_Republicana_de_Mallorca.
6 Viquipèdia. Esquerra Republicana Balear. Data de consulta: 8 de novembre de 2021. Esquerra Republicana Balear (ERB) fou un partit polític fundat a Mallorca el 1934 d'ideologia republicana, progressista i mallorquinista. La formació sorgí per la fusió d'Acció Republicana de Mallorca i el Partit Republicà Radical Socialista, a la unió també assistiren representants de la Unió Republicana Federal d'Inca i les Joventuts d'Esquerra de Felanitx, a més d'algunes personalitats lligades al Partit Republicà Federal de Mallorca. Esquerra Republicana Balear va ser el nom de la formació que, a les Illes Balears, representava Izquierda Republicana de Manuel Azaña. Tot i això, a les seves files s'integraren la major part de mallorquinistes d'esquerra, que mantingueren unes bones relacions amb Esquerra Republicana de Catalunya. El 1936 formà part del Bloc Popular Antifeixista, emmarcat a nivell estatal dins el Front Popular. Es constituïren unes Joventuts d'Esquerra i els seus òrgans d'expressió foren República (1934-36) i Antorxa (1936). L'aixecament militar del 19 de juliol de 1936 va implicar la supressió del partit, i bona part dels seus membres foren represaliats o s'hagueren d'exiliar. Malgrat tot l'organització es mantingué durant un temps al Principat de Catalunya. Cal destacar com a figura emblemàtica Emili Darder, qui fou batle de Palma per aquest partit de l'any 1933 al 1936. Disponible a web: https://ca.wikipedia.org/wiki/Esquerra_Republicana_Balear.

7 Armengol. 2005. La repressió a Inca: la república i la Guerra Civil. Perifèrics, Palma; 180 pp.

8 Payeras i Llobera. 2009. "Mateu Pujadas Estrany. Primer batle de la II República i em-presari sabater". Jornades d'Estudis Locals, IX. Ajuntament d'Inca: Inca, 263 pp.

9 On pronuncia la famosa frase: [...] espero que no habré de volver, pues ello sólo significaría que el pueblo español no es próspero ni feliz.

10 Payeras i Llobera. 2009. "Mateu Pujadas Estrany. Primer batle de la II República i empresari sabater". Jornades d'Estudis Locals, IX. Ajuntament d'Inca: Inca, 264 pp. Les dretes inquieres impugnaren les eleccions

formada per tres persones encarregades del govern municipal. Aquestes persones van ser: un empresari, Mateu Pujadas; un treballador, Pere Pau Capó; i un treballador lliberal, Antoni Mateu. D'alguna manera, s'intentà aglutinar dins d'aquesta gestora representants de les diferents sensibilitats socioeconòmiques de la ciutat.

El mes de maig del mateix any, tornà a haver-hi eleccions municipals, i el partit en el qual es presentà Pere Pau, Unió Republicana Federal, juntament amb els socialistes, aconseguí el govern municipal. Mateu Pujadas Estrany fou anomenat batle, va ser el primer batle republicà de la ciutat. En aquest primer consistori republicà, Pere Pau ocupà la tercera tinència de batle.¹¹ Per motius de salut i d'edat, poc després, el primer batle fou reemplaçat per Antoni Mateu Ferrer,^{12 13} que ho va ser també per un curt termini, de l'any 1932 al 1933. Seguí al davant de la batlia d'Inca Miquel Beltran Planas.

Pere Pau Capó fou regidor durant tot el període republicà, del 1931 al 1936.

i se'n varen convocar de noves per al dia 31 de maig. El 20 d'abril es constituí la Comissió Gestora Municipal, d'acord amb les ordres del Govern civil, integrada per Mateu Pujadas com a president i Pere Pau Capó Cantallops i Antoni Mateu Ferrer com a vocals.

11 Armengol. 2005. La repressió a Inca: la república i la Guerra Civil, Perifèrics, Palma; 180 pp. El seu fill, a l'entrevista esmentada (Pere, fill de Pere Pau, en una entrevista a Antoni Armengol), recorda el moment en què, després d'assabentar-se dels resultats electorals a les eleccions municipals de 1931, Francesc Julià, president de la Diputació, ordenà a Antoni Mateu, president del Comitè Local, que es fes càrrec de l'Ajuntament i que aquest, juntament amb el Comitè Republicà, del qual formava part son pare, entràs dins l'Ajuntament i hissàs la bandera republicana al balcó. El seu fill, Pere Capó, manifestava que encara recordava amb prou nitidesa la gentada que omplia la plaça Major i tots els carrers que s'hi abocaven a l'hora de proclamar-se l'adveniment de la República i l'esperança en el futur que regnava entre els congregats. Igualment remembrava la vinguda a Inca d'Alcalá Zamora, president de la República, rebut a la plaça del mateix nom pel batle d'Inca Antoni Mateu.

12 Capellà i Fornés, L. 1989. El Diccionari Vermell. Moll; 109 pp. Trenta-cinc anys. Casat. Li deien En Rinya i era oficial del Registre de la Propietat. El seu judici, compartit amb Alexandre Jaume, Emili Darder i Antoni Maria Ques, va esdevenir un autèntic judici a la democràcia republicana que, per diferents conceptes, aquests homes representaven. Antoni Mateu, afiliat a Esquerra Republicana, era el batle d'Inca i un dels principals protagonistes de l'inexistent Pla Lenin, que havia d'acabar amb la vida de tota la gent de bona conducta de Mallorca. Una de les acusacions que figuraven en el sumari de Mateu, era la de tenir amagat en el calaix de la seva taula de la seva feina, un document adreçat al Cos de Carrabiners, instant-los a donar suport a la hipotètica rebel·lió. Doncs bé, el mateix defensor, el capità d'Infanteria Guillem Villalonga, va fer palesa la poca seriositat d'aquesta acusació, car estant Antoni Mateu empresonat foren registrats i segellats els calaixos del seu despatx. Setanta-un dies després, el cap de l'oficina suggereix un nou registre de la taula i apareix naturalment, l'esmentada carta. De tota manera, volien inculpar Antoni Mateu i l'inculparen. Asseguraven que s'havia rigut de l'assassinat de Calvo Sotelo i que es dedicava a fer proclames extremistes. Tot això el portà a l'hemicic cle del cementiri de la Ciutat de Mallorca, el vint-i-quatre de febrer del trenta-set. Morí a les sis i mitja del matí. És molt comentat el seu valor. Per morir va vestir-se amb les millors robes que tenia i conten que va caure crivellat amb l'havà als llavis. Potser sigui, aquesta versió, part del mite d'un home tremendament irònic. <https://www.fideus.com/biografiesF%20-%20mateu%20-%20antoni.html>.

13 Diari Ara Balears: "Les emocions pel crim del meu padrí no aflorin fins l'any 2001". Edició digital. 24/02/2018. Data de consulta: 8 de novembre de 2021. ...Abans de les 6.30 h, fou acompanyat pels seus germans Bàrbara i Llorenç, i el seu sogre, Jordi Llobera. Segons que va recollir Guillem Fluxà del testimoni de Bàrbara Mateu, les darreres accions de l'exbatle varen ser rentar-se i mudar-se amb les millors robes perquè "com que m'en vaig net per dins, també m'en vull anar net per fora". Encara va tenir força per ajudar Emili Darder, malalt, a assegurar-se a la cadira on havia de morir. La biografia indica que "no va voler que li embenassin els ulls" i que una bala li va entrar pel coll, tacant-lo de sang, però la seva germana Bàrbara el va rentar "perquè tingués el rostre net". A més, la biografia indica que va subornar els enterradors perquè el cos no fos enterrat a la fossa comuna. Posteriorment, el 1974, el seu fill Bernat va demanar al batle franquista Antoni Fluxà el seu trasllat a Inca. Fluxà va requerir l'autorització de Governació. Finalment, va ser traslladat "a condició que es fes en secret". Secret rere secret, la història completa, i les emocions, no varen sortir fins el segle XXI. Silenci proporcionat al mal fet. Disponible a web: https://www.arabalears.cat/dossier/memoriahistorica-emocions_1_1240155.html.

4. EL DARRER BATLE REPUBLICÀ: LA PÀGINA EN BLANC

El 16 de febrer de 1936 es van celebrar a tot l'Estat les terceres eleccions generals, i darreres, de la Segona República Espanyola. Les eleccions van donar el triomf a la coalició d'esquerres denominada Front Popular.

Fou en aquest context tan convuls de la història de l'Estat quan el destí li tenia reservat a Pere Pau Capó Cantallops la darrera vara republicana del govern municipal. *El 24 d'abril de 1936 en la primera votació per triar el nou batle, Mateu Pujadas tornà a ser proposat, amb vuit vots. Per falta de quòrum es procedí a una segona volta, on Pere Pau Capó Cantallops fou proclamat batle amb set vots.*¹⁴

Tanmateix, la seva batlia va ser curta, de finals d'abril a mitjans juliol de l'any 1936. La seva carrera política al capdavant de la corporació municipal, malgrat que fou breu, sí que resultà significativa, principalment pel fet, encara que pugui semblar simbòlic, que un sabater, una persona humil, del poble, honesta i compromesa, estava ocupant el lloc institucionalment més rellevant de la ciutat; un fet a les antípodes del nepotisme i el caciquisme endèmic. Aquesta fita històrica es fa constar al llibre d'actes municipal, a instàncies d'Antoni Mateu: *El polític més visionari en aquests moments és n'Antoni Mateu.*¹⁵ Aquest s'adona que:

*estam en un moment important, hem acabat d'elegir un obrer manual com a batle, això és gràcies a que la República ha afavorit una obertura política, una obertura social, que ha permès que un simple treballador d'un taller sigui es batle d'Inca. Perquè això sorprèn. Fins aleshores, els batles d'Inca eren grans propietaris de terres, empresaris, advocats, metges, militars... I l'abril del 36 hem elegit batle una persona que estava fent feina al seu taller, que era una persona que estava a un sindicat... Un canvi radical a Inca, un sabater que és batle, no sé si ha tornat a passar mai, crec que no.*¹⁶

En definitiva, l'estatus quo havia estat profanat. Les conseqüències no van trigar a fer acte de presència. El 19 de juliol de 1936, Pere Pau, com gairebé sempre, romania a casa seva fent feina. Va ser alertat per un agent municipal que li comunicà que era sol·licitada la seva presència a "la Sala". Dins de l'Ajuntament, el darrer batle elegit democràticament dins de la Segona República es trobà cara a cara amb dos oficials de la caserna militar General Luque d'Inca, els quals li posaren la pistola al pit i li comunicaren que ara el comandament de la corporació era seu¹⁷ Si més no, el manaren cap a casa

¹⁴ Payeras i Llobera. 2009. "Mateu Pujadas Estrany. Primer batle de la II República i empresari sabater". Jornades d'Estudis Locals, IX. Ajuntament d'Inca: Inca, 268 pp.

¹⁵ Pieras Villagonga, M. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 10 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

¹⁶ Pieras Villagonga, M. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 10 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

¹⁷ Armengol. 2005. La repressió a Inca: la república i la Guerra Civil. Perifèrics, Palma; 181 pp. Diu que son pare

seva i l'obligaren que hi romangués tancat. Al cap de poc temps es procediria a la seva detenció.

El que més em cridà l'atenció de tot això, és com es reflecteix damunt el llibre d'actes de l'ajuntament el cop d'estat. El cop d'estat es reflecteix amb una pàgina en blanc; entre les actes de la República i les actes del període franquista hi ha una pàgina en blanc que el secretari va deixar allà... Imagin, pensant que allò era un canvi radical. Deixa una pàgina en blanc que vol dir silenci. Un silenci que fa quaranta-tres anys, o noranta-tres anys o vuitanta-tres anys no sé quants anys fa que va quedar en blanc aquesta pàgina... ningú ha escrit mai res a damunt, està allà en blanc, una pàgina...¹⁸

Un amic de Pere Pau li va deixar les claus d'una caseta de camp a la rodalia d'Inca. La família es refugià allà, a Can Peña, a on estigueren un temps fins que un vespre un escamot de falangistes arribaren fins a l'indret i detingueren Pere Pau i d'altres ciutadans compromesos amb la República que romanien per aquelles contrades.

Fig. 5. Pere Pau Capó Cantallops, Mateu Pujadas Estrany i Antoni Mateu Ferrer.

no va voler abandonar la batlia ni treure la bandera de la República del balcó ni del seu despatx. Grups de falangistes entraren dins la batlia, però ell es negà a lliurar la vara, símbol de la democràcia, fins que l'hi vàrem obligar posant-li una pistola contra el pit. Afegeix: "Varen ser detinguts els líders republicans, socialistes i anarquistes, aquests dos últims grups s'endugueren la part pitjor."

¹⁸ Pieras Villagonga, M. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 12 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

D'en Pere Pau Capó les fonts escrites que hi ha, el poc que hi ha escrit, està escrit a l'època franquista, perquè el jutgen, li fan interrogatoris, informes sobre ell... Què en diuen d'ell? D'ell diuen, sobretot, que és afiliat a partits d'esquerra (Esquerra Republicana Balear), que pertanyia a l'associació "La Justicia", que era sindicalista, i llavors diuen d'ell que tenia molta influència sobre la classe obrera. Es veu que era un home que tenia especial gust per les bones relacions entre la gent, devia saber escoltar, devia tenir un bon "feeling", una bona relació amb la classe obrera, devia ser el que ara diuen que és una persona líder, o una persona que sap atreure als altres, devia ser empàtica, assenyala a n'això. I també, el que diuen les fonts franquistes és que «no tiene bienes de fortuna». Per tant, vol dir, que no li podien prendre res... Incautar res...¹⁹

El que destacaria d'en Pere Pau no són els quatre mesos curts que va ser batle, sinó la seva trajectòria política durant els cinc anys i mig de la República. És un regidor constant, que és a totes les sessions, que hi intervé, que no se mossega sa llengua, que quan s'ha d'intervenir no se talla, que intenta arribar a consensos. Perquè ja hem dit que durant aquests cinc anys, en la majoria d'ells hi ha tensions, i ell intenta cercar solucions pragmàtiques... Jo crec que devia ser això, un home que està treballant a sa fàbrica i aporta el seu granet de sorra en el govern de la ciutat, que això és espectacular en aquell moment.²⁰

5. LA REPRESSIÓ FRANQUISTA: LA CAUSA 912

La Causa 912 contra el paisano Pedro Pablo Capó Cantallops va ser una mostra més del que va suposar la repressió institucionalitzada per part del nou règim que a Mallorca s'instaurà els dies 18-19 de juliol de l'any 1936.

Primerament, el 28 de setembre de 1936²¹ (de manera "oficial") es va detenir "preventivament" el darrer batle republicà d'Inca, i a partir d'aquí s'elaborà tota una causa juridicomilitar que ens ha arribat als nostres dies prou documentada.

Va romandre empresonat al Claustre de Sant Domingo d'Inca²² i a Can Mir a Palma.²³

19 Pieras Villagonga, M. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 14 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

20 Pieras Villagonga, M. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 14 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

21 Pieras Villalonga, M. 2019a. Diari i epistolari (1936-1937) d'Antoni Mateu Ferrer, batle republicà d'Inca. Leonard Muntaner, Palma, 48 pp. "Lunes 28 septiembre. Pujadas du-erme con (paraula il·legible). Por la mañana noticias de Inca. Continuo trabajando. Imaginación en la noticias. Noche sale Monjo y entra Pujadas, Beltran y Capó, Vallés i Capó." Seria una possibilitat que aquests tres, Pujadas, Beltran i Capó, fossin tres batles d'Inca durant el període de la II República: Mateu Pujadas, Miquel Beltran i Pere Pau Capó.

22 Durant la República les dependències del Claustre es convertiren en el primer institut públic d'estudis superiors d'Inca. A l'inici de la Guerra esdevingué presó.

23 Armengol. 2005. La repressió a Inca: la república i la Guerra Civil. Perifèrics, Palma; 182 pp. El varen tancar

Fig. 6. Pere Pau Capó. Fotografia del DNI.

endavant s'aplicaria la Ley de Responsabilidades Políticas de febrer de 1939, amb efectes retroactius.

No hi va haver cap misser en el procediment (si bé, en els procediments sumaríssims, que no és el cas, sí que n'hi havia un, amb la paradoxa que també era un militar de rang intermedi que mai qüestionava la cadena de comandament dels seus superiors). Endemés, només es deixava declarar a l'acusat en una única ocasió.

El procés s'inicià pel jutge militar instructor, un alt comandament (en aquest cas, D. Jerónimo Sáiz Gralla, capità d'Infanteria), ajudat per un secretari (un soldat que sabia llegir i escriure), s'hi exposaren succinctament els fets que havien donat lloc a l'inici del procés. Aquí, el motiu és tan estrofolari que no se sap gaire bé què pensar. Es motivà que era una persona d'esquerres i que havia format part de l'Ajuntament, del qual havia estat el darrer batle, i que l'any 1934 havia sigut destituït de la presidència d'una comissió d'obres²⁴ de l'Ajuntament per suposades irregularitats. Així mateix, que visità, en un dia i en una hora en concret, el domicili d'una dona que tenia el seu fill empresonat. A favor seu, es va fer el següent esment: *si bien, durante su mando, no ha cometido coacciones en contra de sus adversarios.*

a Sant Domingo. La família no sabia res, i esperaven el pitjor. De Sant Domingo fou traslladat, com tants altres inquers, a Can Mir. Allà va caure malat. Pericó Capó patia del cor. Gràcies a un guàrdia civil conegut, va poder ingressar a l'Hospital General. Pere Capó, fill, recorda les vegades que varen visitar-lo. Quan se'l donà d'alta li ferne consell de guerra i fou condemnat a presó i treballs forçats. Anà, com tants d'altres companys, a fer carreteres a Son Farineta.

24 DPieras Villalonga, M. 2022a. Marc Ferragut Fluxà. República, indústria i cultura a Mallorca-ca 1901-1981. 34 pp. A la sessió plenària de dia 20 de maig de 1932 el regidor Pere Pau Capó de la majoria republicana i progressista va demanar que els frares franciscans obrissin el carrer de l'Esperança. El secretari de la corporació va recordar que obligar a obrir el carrer era il·legal. La proposta de Capó es va passar a votació i es va aprovar que en 3 dies el carrer havia d'estar obert, sinó seria la brigada municipal que l'obriria. Així va ser, la brigada municipal l'acabà obrint.

Fig. 7. Pere Pau Capó amb la seva dona, dues filles, un net i un gendre.

Aleshores, es posà de manifest que era una persona que havia ocupat càrrecs de rellevància en les darreres eleccions democràtiques per a". I, malgrat que no havia estat especialment conflictiu enfront de les personalitats i interessos més conservadors, s'intentà mostrar la seva ineptitud perquè va ser destituït de la presidència d'una comissió pels seus correligionaris, tot i que és un absurd monumental, perquè temps després fou elegit

per ocupar el màxim càrrec de la corporació local d'Inca per tots els seus partidaris.

La feina del jutge militar instructor va ser recopilar tota la informació relativa a l'encausat i als fets que donaren lloc a l'inici de la Causa.

Aleshores, hi constaren les declaracions de dos testimonis, un falangista i un guàrdia civil. Ambdós confirmaren els antecedents polítics del batle republicà, i hi afegiren: *...huyó al campo donde realizó propaganda subversiva y contraria a los nacionalistas...*²⁵ i *...durante el actual Movimiento se ha dedicado a mantener el espíritu de los elementos marxistas haciendo una propaganda íntima aunque solapadamente...*²⁶ Endemés hi figura una declaració del dirigent de la Falange d'Inca Canuto Boloqui, que diu que *...no demostrando en su actuación fuera extremado en sus ideas...*²⁷ així com certificats que no hi havia antecedents penals ni policials seus.

També es va fer declarar a la Senyora Teresa Tortella Perelló, qui manifestà molt valerosament que Pere Pau no havia estat mai a casa seva.

Hi consta, de manera manuscrita, l'interrogatori a què fou sotmès. Allà, Pere Pau hi especifica que no va oposar resistència a l'entrega de l'Ajuntament, i que el capità Massanet en va ser testimoni.

El jutge envià a demanar el capità Massanet perquè corroboràs els fets, amb l'avantatge que l'havien ascendit i havia marxat a l'exèrcit africà.

Quan tota la Causa es va remetre a l'auditor de Guerra perquè dictàs sentència,

25 Segons declaració de Pedro Dupuy (recaudador de contribuciones) de 14 d'octubre de 1936 que consta en la Causa 912/1936.

26 Segons declaració de Guillermo Crespi (guàrdia civil retirat d'Inca) de 16 d'octubre de 1936 que consta en la Causa 912/1936.

27 Segons declaració de Canuto Boloqui de 24 d'octubre de 1936 que consta en la Causa 912/1936.

aquest va reclamar que es clarificàs i especificàs el contingut i exercici de la propaganda contra "el Movimiento".

Es tornaren a prendre declaracions al falangista i al guàrdia civil, i el jutge instructor escrigué a l'auditor amb les següents paraules:

Dupuy dice que se informó de que hacía tal propaganda entre algunos campesinos que no conoce por más, que las preguntas del interrogatorio son categóricas, no cita un solo testigo presencial; se limita a decir que no supo justificar su estancia en una finca al ser detenido, por más que ya llevaba mucho tiempo allí.

El segundo, Crespi, es más tajante en su declaración: no ha presenciado nada, ningún acto de propaganda; no puede citar a ningún testigo; no sabe ni siquiera en qué pudo consistir tal propaganda, solo sabe que se ausentó de la ciudad en los primeros días del Movimiento Nacional y detenido a su regreso.

Resulta pues, Ilustrísimo Señor, que nada nuevo han aportado al sumario estos dos testigos de cargo, y en su consecuencia el Juez que subscribe nada tiene que modificar...²⁸

En definitiva, tots els fonaments de la instrucció quedaren com a no provats, per no dir que resulten manifestament falsos o tergiversats. Malgrat tot, no va ser impediment perquè la Causa continuàs i es dictàs sentència, si bé, en la Causa 912, la sentència declara el sobreseïment provisional en data 29 de gener de 1937.

6. ELS DARRERS ANYS

Pere Pau Capó Cantallops va romandre pres, fent treballs forçats a la zona de Llevant (a Son Farineta) fins a l'octubre de l'any 1938, en què va ser posat en llibertat vigilada. Els treballs forçats van consistir en la construcció i millora de carreteres. Antoni Reus Ripoll (1913-1991), que després seria el seu gendre, mentre feia el servei militar a la zona li portava d'amagat queviures. Pel seu delicat estat de salut i la seva bona conducta van retirar-lo de les tasques més dures. Va acabar com a portador d'aigua i adobant les sabates dels militars.

Malgrat tot, la lletra escarlata²⁹ amb què el règim tatuava les vides de les

²⁸ Segons escrit del capità jutge Jerónimo Sáiz Gralla, de 28 de gener de 1937, que consta en la Causa 912/1936.

²⁹ Armengol. 2005. La repressió a Inca: la república i la Guerra Civil. Perifèrics, Palma; 182 i 183 pp. El 1965 es va jubilar. Per poder sobreviure, la seva dona feia d'emblanquinadora i quan fou l'hora li denegaren la jubilació i la pensió corresponent. Recorda Pere Capó, fill, que a la postguerra, mentre la família seia a la fresca, un grup de falangistes els digueren: «No n'ha de quedar cap de viu, de roig». El germà major de Pericó Capó també fou detingut en esclatar la guerra civil. Tornava a Inca en bicicleta. Venia de sa Pobla. Els falangistes se l'endugueren a Sant Domingo i li clavaren una palissa a força de garrotades que li varen quedar marcades al llarg de tota la vida. Pere Capó, fill, confessa que ell estudiava el primer curs de batxillerat a l'institut de Sant

persones més significatives dels àmbits polítics, culturals i socials, esdevingué una càrrega invisible i cruenta que, en el cas de Pere Pau Capó, com de molts altres, contaminà tota la família i va perdurar en la memòria familiar fins als nostres dies.

Rere la seva posada en llibertat vigilada, al principi fou rebutjat per la gent d'Inca, especialment en l'àmbit laboral, ja que totes les oportunitats de treball li foren denegades.

Per poder reprendre el seu treball com a sabater es va haver de traslladar fins a Binissalem, on un bon home, simpatitzant esquerrà, li donà feina. Amb els anys va poder tornar a Inca, on va treballar per a les fàbriques de Can Beltran i Can Gelabert.

No se'n xerrava de política; sa padrina, si qualche vegada en xerrava o s'insinuava qualche cosa de quan es padrí havia estat a la presó, ella estava empequeïda de dir que el seu home havia estat a la presó i deia: "quan en Perico havia estat al col·legi..." Era un eufemisme per no dir: el meu home ha estat a la presó."³⁰

Hauria de ser un exemple per a aquests polítics que tenim... Ell no va fer res. El meu padrí no es va tornar a posar en res (de política). A més, que no podies en aquells moments. Als anys cinquanta tot estava controlat pel Movimiento Nacional i no podies fer res.³¹

En la seva vida ja no hi ha haver espai per a l'activitat associativa o pública. El seu dia a dia es va reduir a la família i a la feina, com també a algunes distraccions (com les seves visites al cafè) i les seves aficions (com la caça i l'excursionisme).

Com diu l'historiador Miquel Pieras,³² Pere Pau no tenia cap bé, per això mateix els repressors no li pogueren prendre res. Molt probablement, aquest fou un dels principals motius pels quals no acabà afusellat en la negra nit mallorquina. Maldament sols deixàs d'herència material un llit, i un canterano a mitges amb la seva dona, si més no, sobretot ens va llegar una herència immaterial molt més important: la bonhomia, la solidaritat envers els menys afavorits, la justícia i la democràcia; la llibertat entesa com la responsabilitat cap a un mateix i caps als altres...

Domingo, però després de la guerra li posaren una dificultat rere l'altra per poder seguir els estudis. Conta, esmentant persones amb pèls i senyals, que Pere Canonge li va dir que si no es posava la camisa de la Falange no podria anar a l'escola. Va haver de deixar els estudis i cercar feina... Tenia 13 anys... La família Capó va patir amb massa duresa la repressió durant tota la postguerra. La mare de Miquel Capó (fill del darrer batle republicà, Pericó Capó), per exemple, per poder alimentar els seus fills va sofrir fins a l'extenuació...

30 Reus Capó, J. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 15 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

31 Reus Capó, J. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 16 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

32 Pieras Villagonga, M. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 14 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

7. MEMÒRIA HISTÒRICA

A títol pòstum, i en memòria seva, l'Ajuntament d'Inca li dedicà un carrer, fet que va constituir una de les poques mostres d'agraïment que va rebre una vegada restablerta la democràcia. *Els intents de memòria històrica és: omplir aquesta pàgina, que no quedi eternament en blanc.*³³

Del 21 de febrer al 14 d'abril de 2021 es va poder visitar, a la sala de vidre del Claustre de Sant Domingo d'Inca, l'exposició monogràfica sobre la vida i obra de "Pere Pau Capó Cantallops 1888-1954, un camí interromput", comissariada per l'investigador Bernat Mateu. Hi constaren panells explicatius de la seva vida i activitat pública, juntament amb fotografies de l'època, així com escrits i actes municipals, a més d'una exposició virtual que recorria en format audiovisual la mostra, i un documental sobre la figura de Pere Pau amb la participació del seu net, que el va conèixer en vida, Jaume Reus Capó, de l'historiador Miquel Pieras Villalonga i de Gabriel Ferrer, que va estar empresonat a Can Mir. L'exposició es pot consultar de manera virtual a través de la web municipal: <https://incaciutat.com/expo-pere-pau-capo>.

Fig. 8. Cartell de l'exposició "Pere Pau Capó Cantallops, un camí interromput. 2021".

L'horabaixa del 14 d'abril de 2021 es va retre homenatge a Pere Pau Capó Cantallops a l'acte "Inca té memòria 2021", que es desenvolupà en el Claustre de Sant Domingo (irònicament el mateix lloc que serví de presó provisional per a alguns presos republicans vuitanta-cinc anys enrere). L'acte fou organitzat per l'Ajuntament d'Inca, i hi assistí el secretari autonòmic de Sectors Productius i Memòria Democràtica Jesús Jurado i el director general de Memòria Democràtica Marc Herrera.

Es va fer entrega a la família de Pere Pau Capó Cantallops del reconeixement com a víctima del franquisme, en aplicació de la Llei 2/2008, de 13 d'abril, de memòria democràtica de les Illes Balears.

Jurado explicà que amb l'entrega d'aquell certificat, el Govern reconeix el patiment i la greu injustícia que va patir tant l'exbatle com la seva família. A més, el secretari autonòmic indicà que la democràcia:

³³ Pieras Villalonga, M. 2021. Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. Minut 17 aprox. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura.

Fig. 9. Familiars de Pere Pau Capó en el memorial "Inca té memòria 2021".

té un deute amb les víctimes del franquisme, que varen patir persecució, exili i assassinat en la dictadura, i que han estat ignorades durant bona part de la democràcia. Arribam tard, però arribam.

L'entrega d'aquests certificats ajuda a reparar aquest deute, i no hi ha millor dia que aquest, en el qual commemoram el 90è aniversari de la II República, un règim democràtic que va ser defensat per persones com Pere Pau Capó, que va patir un judici i una sentència il·legals per les seves idees. Les persones com ell són els nostres referents democràtics.

La Direcció General de Memòria Democràtica també lliurà als familiars la Causa judicial 912 de 'Pedro Pablo Capó Cantallops', que forma part de l'arxiu de "Totes les Causes", un projecte de recerca de l'Associació Memòria de Mallorca, que inclou prop de 300.000 documents que han estat lliurats al Govern.

L'acte va ser presentat per la regidora de Memòria Democràtica de l'Ajuntament d'Inca, Alice Weber, qui destacà que l'única cura per a les ferides, i que romprà les cadenes, i que deixarà respirar i curarà algunes bretxes que separen la nostra societat, és la memòria històrica, que avui té la responsabilitat de tornar a les persones ferides la dignitat, des de la justícia de la qual van ser privats i privades elles, i ells i els seus i les seves descendents.

Fig. 10. Familiars de Pere Pau Capó en el memorial "Inca té memòria 2021".

Aquest homenatge contà amb la participació de representants del col·lectiu Memòria de Mallorca, del col·lectiu Recerca i de la Fundació Darder Mascaró. Com a portaveu dels familiars del batle Pere Pau Capó, hi intervingué el seu net Jaume Reus Capó.

Va concloure la intervenció l'actual batle d'Inca, Virgilio Moreno, qui recalçà: *El nostre compromís sempre ha estat i serà ferm amb la memòria, amb la justícia, amb la veritat, i a continuar avançant per reconèixer la importància de tanta gent que va viure una època en què defensar els valors de la democràcia era sinònim de ser perseguit.*

Finalment, es va fer una ofrena floral en memòria del darrer batle republicà de la ciutat, de les víctimes inqueres, i amb motiu de la celebració del 90è aniversari de la Segona República, tot compassat per la música de corda del Trio Solomon.

8. CONCLUSIÓ

Podem dir que d'alguna manera hem escrit algunes línies en les pàgines de la memòria històrica de la ciutat d'Inca, en una de les etapes més controvertides de les passades dècades. Tot plegat gràcies a la tasca de molta gent, així com del mateix consistori inquer, així que no ens queda altra cosa a dir que agrair-ho de tot cor.

9. REFERÈNCIES

Armengol, A. i Armengol, J. 2005. La repressió a Inca: la república i la Guerra Civil. Perifèrics, Palma.

Buades Crespí, J. 2002. 1889: L'allau emigratòria de mallorquins a l'Argentina i Xile. Conselleria de Presidència. Govern de les Illes Balears; Disponible a web https://www.uib.es/digitalAssets/173/173713_3.pdf.

Capellà i Fornés, L. 1989. El Diccionari Vermell. Moll; 109 pp. Disponible a web <https://www.fideus.com/biografiesF%20-%20mateu%20-%20antoni.htm>.

Garcia Munar, P. et al., 2011. Els Invisibles –Diccionari de militants, organitzacions, sindicats llibertaris de Balears i Pitiüses. Volum I: Mallorca (1869-1952). Edicions el Moixet Demagog. Disponible a web <https://www.fideus.com/sindicals%20-%20la%20justicia.html>.

Garí Salleras, B. 2009. La repressió a Mallorca durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939): memòria d'una coerció planificada. Memòria d'investigació. Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts Universitat de les Illes Balears. Disponible a web http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/memoriesUIB/archives/Gari_Sal.dir/Gari_Salleras_Bartomeu.pdf.

Payeras Capellà, M. i Llobera Torrens, A. 2009. "Mateu Pujadas Estrany. Primer batle de la II República i empresari sabater", Jornades d'Estudis Locals, IX. Ajuntament d'Inca.

Pieras Villalonga, M. 2019. Diari i epistolari (1936-1937) d'Antoni Mateu Ferrer, batle republicà d'Inca, Lleonard Muntaner, Palma.

Pieras Villalonga, M. 2022. Marc Ferragut Fluxà. República, indústria i cultura a Mallorca 1901-1981.

Documental audiovisual Pere Pau Capó. Un camí interromput. Ajuntament d'Inca. https://www.youtube.com/watch?v=D8He3jKSgPY&t=129s&ab_channel=IncaCultura

Diari Ara Balears "Les emocions pel crim del meu padrí no afloriren fins l'any 2001". Edició digital. 24/02/2018.

Viquipèdia. Acció Republicana de Mallorca. https://ca.wikipedia.org/wiki/acci%3%b3_republicana_de_mallorca

Viquipèdia. Esquerra Republicana Balear.